

„Itthon vagyok otthon, de otthonra megyek haza”

A tárgyhasználat és az otthonosság összefüggései egy debreceni egyetemi
kollégiumban

Jelige: „hétpettyes”

Tartalom

I. Bevezetés	3
II. Kutatástörténet.....	6
II. 1. Tárgykutatás - történeti előzmények	6
II. 2. Kollégisták életmódjára irányuló kutatások	8
III. A kollégiumi szoba mint „személyes világ”	10
III. 1. A kutatás során alkalmazott módszerek	10
III. 2. A debreceni kollégisták tárgyakhoz való viszonya	11
IV. A kollégista lányok és a tárgyak: viszonyulás típusok.....	16
IV. 1. A gyűjtögetők.....	16
IV. 2. Az önkifejezők	22
IV. 3. A tárgyaikat otthon őrzők	26
IV. 3. 1. Az otthon őrzött ékszerek	27
IV. 3. 2. Otthon őrzött mütyürök, nipppek és plüssállatok	28
IV. 4. „Puritánok”.....	30
V. Összegzés	34
VI. Felhasznált irodalom	36

I. Bevezetés

Magyarországon a középiskolai tanulmányok után egyetemre vagy főiskolára felvett hallgatók közül sokan kollégiumban töltenek egy, vagy több félévet, vagy felsőfokú tanulmányaik alatt végig kollégiumban élnek. Az egyetemi vagy főiskolai kollégiumi létben töltött élet napjainkban a szülőktől függő fiatal felnőttkor meghosszabbodása, ugyanakkor átmeneti állomás az önálló felnőtt lét, és a munka világa felé vezető úton.

A Debreceni Egyetem kollégiumaiban (2012-ben) 4751 férőhely van. 2009-ben a kollégiumba jelentkező hallgatók 75%-a nyert felvételt, amely országosan is igen magas aránynak számít.¹

A kollégium, mint új lakóhely, lehetőséget hordoz magában egy új otthon megteremtésére, és a szülőktől való függetlenedésre. A kollégiumi szoba az alvás, az étkezés, a tanulás és a szórakozás helyszíne egyszerre, így ide kerülnek azok a használati tárgyak, amelyekkel a kollégista ezekhez kapcsolódó cselekvéseket végez.

A dolgozat témája a debreceni kollégista lányok tárgyakhoz való viszonyulása. A dolgozat alapjául egy 2012 áprilisától októberig tartó kutatás szolgál. A kutatást a debreceni Kossuth Lajos Kollégium III. épületében végeztem. Ebbe a kollégiumba a Debreceni Egyetem Tudományegyetemi Karainak hallgatói mellett a Kölcsey Ferenc Református Főiskola, illetve a Debreceni Református Hittudományi Egyetem hallgatói is felvételt nyerhetnek.

Vizsgálódásom alatt 15 kollégista lánnyal készítettem interjút. Ezt a szakirodalom felkutatása és tanulmányozása előzte meg. A meginterjúvált lányok életkora 19-23 év, mindannyian a Debreceni Egyetem Tudományegyetemi Karain tanulnak.² A Debrecenből legtávolabb élő kollégista otthona 276 km távolságra van, míg a legközelebb élő lány családja kb. 20 km-re lakik az egyetem városától. Interjúalanyaim mindegyike önként jelentkezett. Közülük nyolcan a szobatársaikkal együtt jelentkeztek az interjúra, hét lány pedig egyedül, szobatársa nélkül válaszolt a kérdéseimre.

A tárgyi környezethez való hozzáállásban megmutatkozó különbségeket, a fogyasztói társadalom heterogenitását kívánom bemutatni a kollégiumi szobák saját tárgyakkal történő berendezésén és a hozzájuk való viszonyulás sokszínűségén keresztül. Céлом feltárni, milyen

¹ <http://www.unideb.hu/portal/hu/node/374> (Letöltés ideje: 2012. november 14.)

² Az általam meginterjúvált lányok mindannyian a Bölcsészettudományi Kar, illetve a Természettudományi Kar hallgatói.

a tárgyak sorsa – tulajdonosaik saját értelmezésein keresztül – a kollégiumi létben, anélkül, hogy leválasztanám a tárgyakról a kulturális kontextust. Arra keresem a választ, hogy hogyan viszonyulnak a kollégista lányok a tárgyaikhoz, hogyan ragadható meg a tárgyak és az otthonosság érzete közötti összefüggés, illetve hogyan járulnak hozzá az emlékezés tárgyai jelenlétükkel az otthonosság érzetéhez. Nem szándékozom valamiféle sorrendiséget, vagy kategóriákat felállítani a tárgyak közt.³

A szobák első látásra nem tűnnek speciális vagy kutatásra érdemes helyiségeknek. Véleményem szerint éppen lakóinak átmeneti élethelyzete teszi ezeket a helyiségeket, és a bennük található tárgyakat érdekessé. A lakók csak pár hónapig, vagy egy félévig, illetve egy tanévig lakják ugyanazt a szobát. Nincs lehetőségük arra, hogy a kollégiumi szoba belsejét teljes mértékben a saját ízlésük szerint alakíthassák,⁴ de az itt lévő általuk hozott és elrendezett tárgyak együttese fontos kulturális jeleket, jelentéseket hordoz.

A minket körbevevő tárgyak száma napjainkban rohamosan nő. Ez többek között annak köszönhető, hogy sok használati tárgyat rövid életűnek gyártanak, miután tönkremennek, a fogyasztó pótolni kényszerül azokat. Ezen felül feltételezem, hogy a fogyasztáson kívül más fajta mozgatórugója is lehet az ember és tárgyai között lévő kapcsolatnak, kölcsönhatásnak. A tárgyak és a velük kialakított interakciók – ezek között a tárgyakhoz való hozzáállás - kultúraformáló hatása ezért nem hagyható figyelmen kívül.⁵

S. Nagy Katalin megállapítása szerint ma a lakberendezést a családok kultúramintája irányítja, és nem közösségek kultúramintája.⁶ Ezzel szemben hipotézisemet az a megállapítás adja, hogy a család abban fontos, hogy az egyes személyek hogyan viszonyulnak a tárgyakhoz.⁷ A generáció is meghatározó ebben a kérdésben, ahogyan a nem, a társadalmi állás és az iskolázottság is. Az egyes személyeknek – ebben az esetben minden egyes kollégista lánynak – tárgyakhoz való viszonyulását a társadalmi státuszát meghatározó különböző tényezők befolyásolják. A ház – és az otthon, ahol a saját tárgyaink vannak - egy olyan „*univerzum, amit az ember szerkeszt magának*”.⁸ A ház a világ képe: *imago mundi*,⁹ amely az élethez és ezen keresztül a társadalomhoz való hozzáállást tükrözi, illetve a világban, a társadalomban elfoglalt helyre mutat. Eliade szerint a ház az ember világképét

³ Tárgyak alatt most azokat a kollégista lányok által a kollégiumba elhozott, vagy folyamatosan hazahozott-visszahozott tárgyakat értem, amelyek nem feltétlenül valamilyen mindennapi használati tárgyak.

⁴ Például saját bútort helyszűke miatt nem hozhatnak be a Kossuth Kollégiumokba, és a falakat sem festhetik át.

⁵ Berta 2008: 33.

⁶ S. Nagy 1987: 179.

⁷ Dolgozatomban erre csak a tárgyaikat otthon őrző lányok kapcsán szolgáltatok példát, hiszen az e típusba sorolható lányok családjaikhoz és otthonukhoz való kötődése nagyon erős.

⁸ Eliade: 2005:38.

⁹ Eliade 2005:37.

tükrözi. Az otthon az a hely, ahol az ember fogódzót találhat a hatalmas világegyetemben. Ha valami oknál fogva elhagyja otthonát, magával viszi az otthon egy darabját, hogy abba kapaszkodhasson, emlékezhessen. Az otthont mindenki másban tudja megragadni,¹⁰ az otthonról mindenki másképpen beszél, elég egy olyan személyre gondolni példaként, aki nem a nukleáris családja mellett nőtt fel.¹¹

Minden egyén attitűdje más, és emellett folyamatos változásban van. Egy otthonnak természetesen több lakója is lehet, de mindenki rendelkezik saját tárgyakkal. A kollégiumba való költözköztetésekor a saját tárgyak az otthoni környezetből átkerülnek a kollégiumi környezetbe, és ezzel a saját (tárgyi) világ egy darabja kerül a kollégistával a kollégiumba. Az ember a tárgyaiban a saját személyes világának részeit hordja magával. Tárgyakról beszélve kikerülhetetlen a fogyasztói társadalom megemlékezése. A fogyasztói társadalom a tágabb társadalomtörténeti, kulturális és szociális kontextus, amelybe a kollégista lányok belehelyeződnek. Ebből fakad az a jelenre jellemző vásárlói beállítódás, ami a lakberendezésben családi és egyéni szinten egyaránt megjelenik. Fontos leszögezнем, hogy kutatásom folyamán nem kifejezetten a gazdasági aspektusok, vagy a vásárlói-fogyasztói magatartás foglalkoztatott, hanem az, hogy a lányok milyen tárgyakat visznek a kollégiumi szobába, és ezeken a tárgyakon keresztül hogyan jelenik meg a kollégiumban lakó lányok tárgyakhoz való viszonya és személyisége. Abban, ahogyan egy tárgy a kollégista lányokhoz kerül, nem kizárólag a fogyasztói döntés a meghatározó, mivel a kollégisták sok tárgyat otthonról hoznak el, amelyeket nem ők vásároltak meg.

Kutatásom során arra a kérdésre is célom volt reflektálni, hogy a szobában töltött idő hosszúsága¹² és az eredeti lakhely Debrecenről való távolsága befolyásolja-e a szoba berendezésének módját. További eredményekre juthattam volna, ha lehetőségem adódik ellátogatni az egyetemista lányok állandó lakóhelyére, ahol mindannyian a családjukkal éltek.

¹⁰ Most tekintsünk el a családtagokhoz kötődő érzelmi viszonytól.

¹¹ 15 interjúalanyom között nem volt olyan lány, aki állami gondozásban, nevelőszülőknél, vagy nem a vér szerinti szüleinél nőtt fel.

¹² Az a hallgató, aki keveset tartózkodik a kollégiumban, mert gyakran hazajár, kevesebb tárgyat visz be a kollégiumi szobába.

II. Kutatástörténet

Mivel kutatásomat az új anyagikultúra-kutatásban szeretném elhelyezni, szükséges, hogy rövid áttekintést adjak a tárgyi kultúra társadalomtudományi szempontú kutatásának történetéről, lényeges fordulópontjairól is,¹³ annak érdekében, hogy képet kapjunk arról, hogy miért terelődött a tárgyak felé az érdeklődés, és hogyan közelítették meg a tárgyakat a kutatók az idők során. Meg kell jegyezmem, hogy ez az áttekintés nem terjedhet ki mindenre.

II. 1. Tárgykutatás - történeti előzmények

A kortárs szakirodalom alapján két nagy narratíva létezik a társadalomtudományi szempontú tárgykutatásban az „új” anyagi kultúrakutatás megjelenéséig.¹⁴ Berta Péter 2008-as tanulmányában összefoglalja az „új” anyagikultúra-kutatás kialakulásának fázisait. Az első a XIX. század végétől majd’ egy évszázadon keresztül tartott. Ebben az időszakban a társadalomtudományok művelői a tárgyat és annak készítőjét és használóját, az embert két elkülönült egységként, egymástól teljesen elszakítva kezelték. A második szakasz az „új” anyagi kultúrakutatás színre lépéséig tart, ez a szakasz összefonódik az anyagi kultúrakutatás kritikai szakaszával, amely az 1980-as, 1990-es évek fordulójára tehető.

Az anyagi kultúra kutatás első időszakában a tárgyak iránti tudományos érdeklődés, többek között a felvilágosodásban gyökerezik és a gyarmatosításnak köszönhetően indult meg. Ekkor a társadalomtudományok felfogására, a tárgyak iránti szemléletre általánosan az evolucionista, lineáris, dualista szemléletmód volt jellemző. Ebben az időszakban a szubjektumot és a tárgyat egymástól teljesen elkülönítve kezelik, feltételezve, hogy természetük eltérő.¹⁵

A XX. század elején a tudományos érdeklődés elfordul a tárgyaktól. A brit szociálantropológia kutatói például már tárgyak helyett szinte kizárólag a fényképeket tekintették elsődleges forrásoknak, módszertanukban megjelenik a terepen végzendő részt-

¹³ Ez a téma rendkívül nagy, és külön kutatások témáját adhatná.

¹⁴ Nem célom a magyar anyagi kultúrakutatás történetét tárgyalni. Jelen dolgozatban csak felvezetni kívánom az anyagi kultúrakutatást.

¹⁵ Berta 2008:32.

vevési megfigyelés is.¹⁶ Ez a szakasz nagyjából az 1960-as évek végén zárul le. Bekövetkezik a fordulat: megindul a fogyasztás iránti tudományos érdeklődés, ez pedig magával hozza azt, hogy a társadalomtudományok kutatói *rehabilitálják* a tárgyakat. A társadalomtudományok érdeklődése ismét a tárgyak felé fordul. Ehhez az vezet, hogy felismerik: a szubjektumok és a tárgyak állandó kölcsönhatásban állnak.¹⁷ Ennek ellenére a tárgyakat kategorizálták, kontextusukból kiragadva kezelték őket.

Nagyjából az 1980-as és 1990-es évek fordulójára tehető az anyagi kultúrakutatás kritikai fordulata. Az új nézőpont szerint tárgy és ember nem választható el egymástól a vizsgálat során. A tárgykutatásnak többé nem célja a tárgyak kategorizálása, sem a tárgyak kontextus-független pillanatainak rögzítése.¹⁸ A tárgy tehát örök kölcsönhatásban áll a szubjektummal, és nem választandó el a kontextustól, amelyben megtalálható.

Pelladini-Simányi Léna 4 csoportra osztotta fel a lakásbelsőkre vonatkozó magyarországi kutatásokat ugyanazon a narratíván belül a XX. század elejétől kezdődően napjainkig.¹⁹ Az első csoportot a kvantitatív szociológiai kutatások képezik. Ezeket a kutatásokat főleg nukleáris családok háztartásaiban végezték, akik életvitel szerűen éltek ezekben a lakásokban, házakban. Ezekre a kutatásokra az egyes háztartások tipologizálása a jellemző.²⁰

A második egységbe a magyar lakások berendezésével foglalkozó kulturális antropológiai kutatások tartoznak.²¹ A szerzők ezekben a (szintén háztartásokban végzett) nagymintás kutatásokban főként saját, vagyis étikus értelmezéseikre hagyatkoztak.²² A Kapitány házaspár ide vonatkozó kutatásai az 1990-es évektől a 2000-es évekig végbemenő változásokat vizsgálták a magyar lakásmódban, különös tekintettel a szimbólumelemzésekre és a lakások típusjegyeinek jelentéseire.

A harmadik csoportba a társadalomtörténeti kutatások sorolhatóak, melyeknek középpontjába a régebbi korok lakásberendezései kerülnek. A középkori nemesség, illetve az újkori polgárság lakásberendezésével foglalkozó kutatók főként fennmaradt személyes forrásokat, korabeli dokumentumokat vesznek alapul.²³

A negyedik nagy egység a néprajz tudományterületéhez kapcsolódó kutatásokat foglalja magában. A néprajztudomány sokáig a tárgyakat dokumentáló, leíró adatokra

¹⁶ Berta 2008: 31.

¹⁷ Berta 2008: 33.

¹⁸ Berta 2008:35.

¹⁹ Pelladini-Simányi 2008:199.

²⁰ Pelladini-Simányi 2008:199.

²¹ Pelladini-Simányi 2008:200.

²² Pelladini-Simányi, 2008:200

²³ Pelladini Simányi 2008:200.

koncentrált.²⁴ A XX. század elején a néprajzi gyűjtemények célját abban vélték megtalálni, hogy magyarság múltjához és a paraszti életformához kötődő *ereklyék* megőrzése hozzájárul a nemzeti öntudat építéséhez.²⁵

A magyar néprajztudományon belül fontosnak tartom megemlíteni Fél Edit és Hofer Tamás Arányok és mértékek a paraszti gazdálkodásban c. újdonságokat hozó munkáját, melyhez a kutatást már az 1950-es években megkezdte a szerzőpáros. A kutatás témája az az átányiak mindennapjait irányító ismeretanyag volt, illetve vizsgálták, milyen szerepe van mindennapi döntéseikben az életük során felhalmozódott ismeretanyagnak.²⁶ A szerzőpáros az átányiak tárgyakhoz való viszonyát is bemutatja, többek között a rózsás porcelántányérok példáján keresztül.²⁷

A magyar néprajztudomány tárgyakhoz közelítő szemléletmódjában történő, napjainkig folyamatosan végbemenő változás első jelei már az 1980-as években jelen vannak. A XX. század végére fokozatosan előtérbe kerülnek a jelenkorban végbemenő változások, a fogyasztáshoz kötődő modernizáció,²⁸ és a tárgyakhoz fűződő jelentések²⁹ feltárása, oly módon, hogy a vizsgált, tárgyakhoz kapcsolódó jelenségek lejátszódásának ideje egybeesik a vizsgálat idejével. A néprajztudományban zajló változással párhuzamosan a Néprajzi Múzeum „szilárdnak hitt határai” is módosulnak, a gyűjteményi beszerzések a kortárs mindennapi élet tárgyi kellékeire is egyre inkább kiterjednek.³⁰ Azt, hogy egy mai tárgy bekerülhet-e a múzeumba, tudományos szempontok határozzák meg, nem a tárgy esztétikuma.³¹ Fejős Zoltán szerint napjainkra, a XXI. század legelejére a „*tárgyakkal való foglalatosság a néprajz egészét jelentősen befolyásoló tevékenységgé vált,*”³² a Néprajzi Múzeum MaDok programjában valósul meg a törekvés, hogy a kortárs tárgyi világ is megőrzésére és dokumentálására is sor kerülhessen.³³

II. 2. Kollégisták életmódjára irányuló kutatások

²⁴ Pelladini-Simányi 2008:200.

²⁵ Fejős 2003:73.

²⁶ Fél-Hofer 1997:15.

²⁷ Fél-Hofer 1997:268.

²⁸ Fejős 2003:60.

²⁹ Pelladini-Simányi 2008:200.

³⁰ Fejős 2003:13.

³¹ Fejős 2003:65.

³² Fejős 2003:55.

³³ <http://www.neprajz.hu/tartalom.php?menu2=68>

Ebben a fejezetben igyekszem felsorolni a magyarországi példákat és kutatásokat, amelyek valamennyire kapcsolatba hozhatók jelen dolgozat témájával. Teljes képet adni nem tudok. Továbbá néhány külföldi példát, illetve kapcsolódó témát és kutatást is felvázolok.

A kollégistákkal kapcsolatos életmódkutatások az 1970-es évektől napjainkig rengeteg statisztikai adattal szolgálnak. A magyar szociológusok és társadalomkutatók közül Gábor Kálmán munkáját említem meg, aki az 1989-es magyarországi rendszerváltozás után, a magyar kollégista diákokat, mint fogyasztókat vizsgálta. Kutatásának témája az volt, hogy milyen kiadásai vannak egy diáknak, milyen eszközökkel rendelkezik, hogyan tölti el a szabadidejét. A kutatás képet ad arról, hogy a kollégista hol foglal helyet a fogyasztói társadalomban, és hogyan viselkedik, mint fogyasztó. Gergely Orsolya kolozsvári egyetemisták albérleteiben és kollégiumi szobáiban végzett nagymintás kutatást diákok lakásmódjával kapcsolatban.

Európa más országaiban múzeumi kiállítások is készültek. Ezek a kiállítások egyetemisták, kollégisták életkörülményeit mutatták be. Gyakran a kiállításrendezők teljes szobabelsőt építettek fel. Münsterben (Németország) néprajz és etnológia szakos egyetemi hallgatók térképezték fel az egyetemisták lakáskörülményeit.³⁴ A Vesztfáliai Szabadtéri Múzeum³⁵ a régi idők tárgyai és építkezése mellett a kortárs németországi tárgykultúrát és építkezést is bemutatja. A 2000-es évek elején a Múzeum munkatársai gyerekek és fiatalok teljes szobaberendezését vásárolták meg, közöttük kollégista egyetemi hallgatók szobáinak berendezését is.

Észtországban tartui egyetemisták életmódját bemutató kiállítás nyílt 2012. december 6-án a tartui Történeti Múzeumban.³⁶ A kiállítás készítői az egyetem egykori diákjaival kérdőívet töltettek ki, amelyben szórakozási szokásaikról, a tanórákon kívüli tevékenységükről, mindennapi szokásaikról (étkezés, vásárlás, hétköznapi tevékenységek) és ruházódásukról kérdezték őket. 25 teljesen kitöltött kérdőívet kaptak egykori diákjaiktól, akik 1945 és 2010 között voltak a Tartui Egyetem hallgatói.³⁷ Végül ezeket a kérdőíveket vették alapul a kiállítás anyagának összeállításakor. A kiállítás az Észt Történeti Archívum anyagai mellett a Tartui Egyetem Múzeumának tárgyait, illetve magángyűjtemények tárgyait hívja segítségül az egykori tartui diákok életkörülményeinek interpretálásához.

³⁴ J. Carstensen – C. Richards – Sasse 2004:100

³⁵ Westfälischen Freilichtmuseum

³⁶ Tartu Ülikooli Ajaloo Muuseum. A Tartui Egyetem Észtország első egyeteme, amely a XVIII. század óta jelentős szerepet tölt be Észtország kultúrájában.

³⁷ Terje Lõbu, a tartui Történeti Múzeum munkatársa számolt be kérésemre a kiállításról, melynek címe Változó idők, változó szokások ("Moodne tudeng. Oh ajad, oh kombed!").

III. A kollégiumi szoba mint „személyes világ”

III. 1. A kutatás során alkalmazott módszerek

Kutatásom során émikus megközelítést alkalmaztam. A kollégista lányok szemszögéből szeretném feltárni a tárgyakhoz való viszonyulást. A kollégiumi szobát a kollégista lányok saját, komplex életvilágának tekintem. A tárgyak használói által a tárgyakhoz és használatukhoz társított jelentéseket helyezem középpontba a tárgyhasználat és a tárgyak jelentésének vizsgálata során.

Az interjúkérdéseket a szakirodalom tanulmányozása után előre megfogalmaztam. Természetesen előfordult, hogy a beszélgetés kicsit más mederbe terelődött, és olyan kérdéseket is feltettem a beszélgetőtársamnak, amelyeket előre nem terveztem meg, vagy eltértem a kérdések előre rögzített sorrendjétől. Volt olyan beszélgetőtársam is, aki bizonyos kérdéseimre nem tudott, vagy nem akart bővebb választ adni. Az interjúalanyok felkeresésekor a hólabda módszert alkalmaztam: a kollégiumban lakó lány ismerőseimet megkértem, hogy válaszaikkal segítsék kutatásomat. Interjúalanyaim közül csak két lányt ismertem régebben, körülbelül egy éve. Velük is a kollégium első emeleti konyhájában ismerkedtem meg, miközben a reggeli kávémat főztem. Mondhatni, hogy a kollégiumi létet bennszülöttként látom, a negyedik évemet töltöm a 2012/2013-as tanévben kollégistaként. Kutatásom kvalitatív, 15 kollégista lánnyal készítettem strukturált interjút, részvevési megfigyelést is végeztem a szobákban, a konyhában és a Kossuth III. Kollégium előtti, dohányzásra kijelölt helyen.

15 alany kis mintaszámnak számít. Ezért a 15 embert – mindannyian egy-egy önálló eset – külön vizsgálom tárgyaik tükrében. Feldolgozáskor használt módszerem, hogy tárgyaikhoz való viszonyulásuk szerint csoportokra osztom őket – és ezek a csoportok, mint halmaz – néha metszik egymást, egy hallgató több helyre is tartozhat bizonyos tekintetben.³⁸

³⁸ Van olyan lány, akinek tárgyakhoz való viszonyulását több csoportban is megemlítem. A tárgyakhoz való viszonyt nem lehet élesen elkülöníteni, mert folyamatos változásban van. Ezért igyekszem pillanatképet adni.

III. 2. A debreceni kollégisták tárgyakhoz való viszonya

A Debreceni Egyetem főépületének közvetlen közelében fekvő Kossuth Lajos III. Kollégiumban minden folyosó végén konyha található, a fürdőszobákon pedig 3-3 vagy 2-2 azonos nemű hallgató osztozik. A szobák technikai felszereltségéhez hűtőszekrény, TV és lakónként egy internet-kábel tartozik. A kollégiumok III. számú épületének hat emelete van, az alagsorban mosoda, konditerem és biciklitároló található.

Annak ellenére, hogy a szobák berendezése közel azonos, belépéskor azonnal szembetűnik a kollégisták saját holmijával való berendezés módjában megmutatkozó sokszínűség.³⁹ A szoba lakóinak kulturális háttéréről, és világképéről sokat árulkodik, hogy milyen tárgyakkal veszik körül magukat. Ha a környezetüket figyelmesen tanulmányozzuk, a tárgyak „milyensége”, elhelyezési módja utal a hallgatók tárgyakhoz való viszonyára. Hiszen „mindenki a maga világában él”.⁴⁰ A kollégiumi bútorok helyét egyéni igény szerint nem lehet megváltoztatni. A kollégiumi ágyak úgy vannak megépítve, hogy nem, vagy csak nehezen lehet őket eltolni eredeti helyükről (a fal melletti oldalon egy bútorlapból kialakított falvédő védi a fehér falat az esetleges szennyeződésektől, és akadályozza meg az ágyak eltolását).

Tanévkezdés előtt a kollégisták leadhatják kérelmüket, hogy kivel szeretnének egy szobában lakni, de a barátoknak csak kevés esetben sikerül egyeztetni a lakhatásra vonatkozó igényeket. Mivel csak ritkán sikerül a kollégistáknak egy szobába költözni azzal, akivel szeretnének, ezt a helyzetet a debreceni kollégisták nagyon megbecsülik. Legtöbbször a szobatársak véletlenszerűen kerülnek egy szobába – szerencsés esetben így barátságok születhetnek, és a kollégisták a következő tanévben is egy szobába kívánnak költözni. Zsanett és Ágnes is véletlenül kerültek egy szobába elsőéves korukban. Minden évben együtt szeretnének lakni, mert számukra ez a legfontosabb, nem a szoba berendezése.

„Nem érdekel a berendezés. Nekem fontosabb az, hogy Zsanettel lakom. Mindegy, itt van-e például az a szekrény, vagy nincs itt. Mi már negyedik éve lakunk együtt.” (Ágnes, első éves, MSc, DE-TTK)

A 15 lány közül mindannyian rendelkeznek saját laptoppal. Ezt többen minden alkalommal magukkal hordják hazautazáskor. Mindegyik lánynak van mobiltelefonja is. A 15

³⁹ Berendezésen jelen esetben nem a szobában lévő bútorokat értem, hanem azokat a tárgyakat, amelyeket a hallgatók otthonról hoztak el.

⁴⁰ Eliade 2005:29.

lány közül ketten, név szerint Réka (elsőéves, BA, DE-TTK) és Orsolya (elsőéves, BA, DE-TTK) rendelkeztek olyan mobiltelefonnal, amely nem érintőképernyős. Elmondták, hogy csak sms írására és telefonálásra használják készülékeiket. Ha lenne elég pénzük új, fejlettebb készülék vásárlására, akkor is mindketten ragaszkodnának a régi készülékeikhez. Ha azok tönkremennek, akkor is a régi mobiltelefonjaikhoz hasonlóan egyszerű modellt választanak majd a régi helyett.

Az egyetemisták társadalmi helyzete átmeneti. Már nem függenek teljesen a szüleiktől, kezdenek önállósodni, de még nem teljesen önállóak. A kollégisták anyagilag függetlenné válhatnak, ha dolgoznak, de rendszeresen hazajárnak, meglátogatják a szüleiket. 15 interjúalanyom közül egyik sem vállalt munkát a 2011/2012-es tanév második félévében. Szinte teljesen a szüleiktől függtek anyagilag, illetve ösztöndíjukból (tanulmányi vagy szociális ösztöndíjból, amennyiben erre jogosultak voltak), Diákhitelből éltek.

A kollégiumban tiltott a posztterek kiragasztása. Amennyiben ez megtörténik, a kollégistáknak kártérítést kell fizetnie. Emiatt kevés lehetőség adódik a szoba kidekorálására. A szigor oka, hogy a III. Kollégiumot szorgalmi időszakban lakják a diákok, nyáron viszont hotelként működik. Találkoztam interjúalanyaim között olyan lánnyal, akit ez⁴¹ tart vissza abban, hogy otthonosnak érezze a kollégiumi szobát. Számára az otthonosságot az jelenti, ha a falakra a saját posztereit ragaszthatja fel.

„Ez a szoba egyáltalán nem otthonos, ki vannak rakva a cuccaim, amiket használok, itt alszom, ennyi. Az otthonos, ha nem üresek a falak. Mindenhova posztert rakok otthon is. (Itt is) szeretnék, de nem lehet.” (Zsófi, első éves, BSc, DE-TTK)

A képek, órarend, személyes üzenetek főleg az íróasztal fölött található kis faliújságra⁴² kerülnek. A legfontosabb emléktárgyakat is ide lehet elhelyezni. Néhány szobában megfigyeltem, hogy szinte *szentélyé* alakult ez a rész. Ez a kis terület kiválik a szobában elfoglalt lakrész homogenitásából, szakralizálódik. Noémi (másod éves, BSc, DE-TTK) például ide akasztotta a rózsafüzérét, mivel ide koncentrálódik az emléktárgyak elhelyezése, nevezhetjük ezt szentsaroknak. Sok esetben az íróasztal feletti falécekből vagy parafából készült „faliújság” időszakosan fontosnak tartott emlékek gyűjtőhelyévé válik.

⁴¹ A tudat, hogy a kollégiumban nyáron turisták laknak.

⁴² Ez például a 3 fős szobákban falécekből készült, az 5. és 6. emeleten parafatábla, a két személyes szobákban szintén parafatábla.

Az íróasztalon a tárgyak elrendezése a laptop köré összpontosul.⁴³ Az asztal ugyanakkor az étkezés helye is.⁴⁴ A hallgatók ágya melletti falon⁴⁵ is van egy faléc, erre is kerülhet rajzszöggel rögzített dekoráció, vagy textiltől varrt felfüggeszthető tároló. Az interjú kérdései azokra a tárgyakra irányultak, amelyek a hallgató számára fontosak, értékkel bírnak.

Az általam meginterjúvott lányok közül heten minden hétvégén hazamennek. Ők otthon mossák ki a szennyesüket, bár erre a kollégiumban is lehetőség van, a szennyes ruhák és törölközők hazahordását mégis egyszerűbbnek tartják. 15 kollégista lányból öten az otthonról hozott ágyneműben alszanak, amit szintén haza hordanak mosásra. A Kossuth kollégiumokban kéthetente kicserélik az ágyneműt. A minden héten hazajáró hallgatók közül sokan az ételt is otthonról hozzák el. Júlia (első éves, BA, DE-BTK) például csak nagyon ritka alkalmakkor főz – bár erre minden konyhai eszköz a rendelkezésére állna,⁴⁶ mert mindenből újat vásároltak a szülei –, ha az otthonról hozott étel elfogy, gyorsétterembe megy. Csak a reggeli kávé és a teát főzi meg magának a kollégium konyhájában.

A legtöbb általam megkérdezett lány vállra akasztható utazótáskával vagy 40 literes hátizsákkal utazik a kollégium és az otthon között. A kéthetente hazajáró hallgatók már nagyobb bőrönddel járnak, de ők is otthon mosnak, a kollégiumban csak nagyon ritkán, amikor valamiért feltétlenül szükséges.⁴⁷ Kérdezettjeim közül a tanév alatt senki sem vállalt diákmunkát, az ösztöndíjuk összege nem fedezte a kollégium díját, és minden kiadásukat.⁴⁸ Mindez azt mutatja, hogy esetükben erős a szülőktől való függés.

Orsolya (első éves, BSc, DE-TTK) állandó lakhelye csak körülbelül 50 km-re található Debrecenről, mégsem jár haza minden héten, mert számára a kollégista élet szerinte a közösségről szól. Orsolya számára nagyon fontos, hogy itt lévő ismerőseivel, barátaival osztja meg mindennapi élményeit. Kollégiumi barátait a *debreceni másik családjának* nevezi.

Több meginterjúvott beszélgetőtársam (például Edina, Anna és Ágnes) azonban úgy vélte, a kollégium csak „*fedél a fejük felett*”, átmeneti állapot, szálláshely. Igazi otthonuknak

⁴³ Természetesen nem mindegyik hallgatónak van laptopja, de az interjúalanyaim mindannyian rendelkeztek vele. A laptopot karácsonyra, születésnapra kapták, vagy ők maguk gyűjtötték rá össze a pénzt. Van olyan is, akinek asztali számítógépe van. Megfigyeléseim alapján ez inkább fiúknál fordult elő.

⁴⁴ Van természetesen olyan diák is, aki minden étkezéskor a konyhába megy, de ők vannak kevesebben.

⁴⁵ Az 1. emelettől a 4. emeletig a 3 személyes szobákban.

⁴⁶ A konyhákban minden emeleten van három villanytűzhely sütővel, vízforraló, szendvicssütő, kenyérpirító – az általam meginterjúzott lányok mindegyikénél volt legalább egy tányér, evőeszközök és legalább egy fazék.

⁴⁷ Az alanyaim közül többen nem is tudták, hogy a mosás ingyenes a Kossuth Lajos III. Kollégiumban.

⁴⁸ Réka, akinek négy testvéréből három egyetemre jár, ketten Budapestre, egy testvér pedig Rékával Debrecenbe, diákhittel vett fel, mert az édesanya az egyetlen kereső a családban, aki nem tudja egyetemista gyermekeit támogatni. Réka minden nyáron munkát vállal Egerben. Szorgalmi időszak alatt nem dolgozik, mert attól tart, hogy munka mellett nem tudna kellő időt fordítani a tanulásra, és fáradt lenne ahhoz, hogy mindig bemenjen a gyakorlatára.

azt a helyet tekintették, ahol az állandó lakcímük van, és a nukleáris családjuk lakhelye is egyben.

A kollégista lányok tárgyai közül sok olyan van, amelyet ajándékba kaptak. A kollégiumi tárgyak között is fel-felbukkannak a szobatársaiktól, kollégiumi szomszédoktól, családjuktól kapott ajándéktárgyak. Gyakran előfordul, hogy egy-egy születésnap, névnap, sikeres záróvizsga alkalmából debreceni barátaik meglátogatják a kollégista lányokat, és átadják a közösen vásárolt ajándékokat. Ezek a tárgyak a kollégiumi szobákban emléktárgyként jelenhetnek meg. Az adott tárgyak emléktárggyá válása sok esetben független az adott tárgy materiális értékétől. Az ajándéktárgyak – műtűrök – fontosságukat szinte minden esetben az ajándékozók személye miatt nyerik el.

A kollégisták között a szabadidő eltöltésének elterjedt módja a különféle szórakozóhelyek, vendéglátó egységek látogatása, amennyiben erre épp megfelelő anyagi keret áll rendelkezésre. Mielőtt ellátogatnak egy ilyen helyre, előfordul, hogy a szobában gyűlnek össze barátaikkal szeszes ital fogyasztására. Az általam megkérdezett 15 hallgató közül azok, akik jóban vannak a szobatársaikkal, hiszen régebben tartó ismeretség, vagy kölcsönös szimpátia miatt kerültek egy szobába, gyakran fogyasztanak a szobában szeszes italt is. A 15 általam meginterjúvott lány közül volt olyan is, aki egyáltalán nem iszik alkoholt, de ennek ellenére szívesen jár szórakozóhelyekre. A szobatársak vagy azonos kollégiumban lakó ismerősök közös programjának számít a filmnézés, illetve a közös főzés is. A dohányzó kollégisták a dohányzóhelyen hívják el ismerőseiket kocsmába, vagy máshová szórakozni, főleg szerda esténként, miközben a kollégium előtt találkoznak a dohányzásra kijelölt helyen.

Néhány kollégiumi lányszobában találkoztam azzal a jelenséggel, hogy a kiürült energiatalos dobozokat és alkoholos üvegeket a polcok tetején tárolják, gyűjtik. Van olyan kollégista, aki elmondása szerint ezzel azt kívánja a belépőnek sugallni, hogy élénk közösségi életet él, sokat szórakozik, és ez az ő szemében pozitív értékkel bír. Ez a vonás jelenik meg Orsolya esetében is, aki az energiatalos dobozok és italosüvegek helyett a koncertbelépőket kiteszi az íróasztalánál lévő üzenőfalra. Emellett fesztiválbelépős karszalagjait nem vágja le, már többet is visel a csuklóján. Minden egyes karszalag emlékezteti a fesztiválok alatt szerzett élményeire.

A kollégiumi szobában a polcokon vagy az íróasztalon olykor felbukkannak a vendéglátó egységekből ismerős, logókkal, emblémákkal ellátott darabok. Lili (elsőéves, BSc, DE-TTK) a kiürült boros és röviditalos üvegek mellett a kocsmákból, bárókból, sörözőkből is

hazacsempészett a táskájában vagy a pulóvere alatt néhány poharat és korsót. Mindegyiknél pontosan emlékszik arra, hogy honnan és hogyan hozta haza őket:

„Van egy pár korsóm... négy, pohárból kettő... a korsó a Barbárból, ja, tényleg, öt korsó van a Barbárból, kettő pohár a B... sörözőből... Berendezzük a szobát itt!” (Lili, első éves BSc hallgató, DE-TTK)

A Kollégium III. épületének első emeleti konyhájában fültanúja voltam három elsőéves TK-s lány és egy TTK-s gólya beszélgetésének. Elmesélték egymásnak, hogy kinek hány pohara van a Kossuth Lajos III. Kollégiumban lakó egyetemisták által leggyakrabban emlegetett kocsmákból (például a *Kikötő*, *Ibolya*, *Fácán*, vagy a *Barbár*). Azért kerültek szóba ezek a tárgyak, mert mindannyian kivitték vacsorához a poharakat és korsókat. Ez mutatja, hogy ezek mindennapi használatban vannak. Az általam megfigyelt beszélgetésben elhangzottak arra engedtek következtetni, hogy a poharakat lázadásból,⁴⁹ vagánykodásból lopták el, azért, hogy azokra a bizonyos estékre emlékeztesse őket a söröskorsó, vagy a pohár, amelyek alkalmával elhozták ezeket. Emellett rendszeresen isznak belőle vizet, teát, vagy gyümölcslevet is a mindennapok során. Avatott szemlélő azt is meg tudja mondani, hogy pontosan honnan származnak ezek a poharak, melyek Lili szemében trófeák. Jópofa dolognak tartja, hogy sikerült őket kicsempésznie anélkül, hogy mások észrevették volna. Lili szobatársa is elcsent néhány poharat szolidaritásból. A poharak és maga a tett is az összetartozást jelképezi. Ezek a korsók és poharak emléktárgyak is, hiszen az emlékezést szolgálják, a tulajdonosaik fel tudják idézni a közös sörözéseket, bulikat, amikor a poharak hozzájuk kerültek.

⁴⁹ Kijelenthető, hogy ez a cselekedet lázadás, mert a poharak hazavitele lopásnak számít.

IV. A kollégista lányok és a tárgyak: viszonyulás típusok

A mód, ahogyan az emberek a tárgyakhoz viszonyulnak, egyénenként változik. A fogyasztói társadalom nem homogenizálja az emberek tárgyakhoz való attitűdjét. Az egységesülés csak bizonyos dolgokban érvényesül, de ugyanakkor lehetőségek adódnak az egyéniesítésre tárgyakhoz való viszonyulás különböző csoportokat is létrehoz. A domináns fogyasztói attitűd mellett a tárgyakhoz az emberek sokféle egyéb módon is viszonyulnak. A Kossuth III. Kollégiumban lakó általam meginterjúvált lányok tárgyakhoz fűződő attitűdjét – a kutatás alapján – 4 csoportra osztottam fel. A csoportokat a tárgyakkal való bánásmódban és a tárgyakhoz való hozzáállásban, a tárgyról való beszédben megmutatkozó érzelmi töltet mentén alakítottam, és az interjúalanyok tárgyak iránt tanúsított érzelmi viselkedése vált a rendszerezés alapjává. Az általam létrehozott csoportok a következők:

1. A gyűjtögetők
2. Az önkifejezők
3. A tárgyaikat otthon őrzők
4. A puritánok

IV. 1. A gyűjtögetők⁵⁰

Egy kollégiumi szobába lépve azonnal érezhető a gyűjtögető és szobatársának, vagy szobatársainak lakrésze közti különbség. A gyűjtögető lányok környezete kissé zsúfoltabbnak tűnik, mivel a mindennapi használati tárgyaikból is nagyobb számmal rendelkeznek.⁵¹ A birtokukban lévő tárgyak értéke magától értődik, belülről fakad, a tárgyak pusztán létéből, mert a tárgy tetszik nekik, vagy emlékek kapcsolódnak hozzá. A gyűjtögetők egyidejűleg több tárgyhoz is kötődhetnek erős érzelmekkel.

Környezetükben a mindennapos használati tárgyak is (például a könyvek sora) is díszítőelemként lehetnek jelen. Az általam felállított gyűjtögető-kategóriába tartozó

⁵⁰ A gyűjtögető nem azonos a gyűjtővel.

⁵¹ A mindennaposan használt tárgyak közül kiemelkednek azok a tárgyak, amelyek emléktárgyként vagy díszként funkcionálnak.

személyek azért gyűjtik a tárgyat,⁵² mert valamilyen, számukra jelentőséggel bíró momentum örökölt meg a tárgyban, és ezért ruházódik fel értékkel. Egyik oka lehet a speciális tárgy kiemelkedésének, hogy ez a tárgy jelen volt az egyén számára fontos, jelentős esemény megtörténte, úgymond *szemtanúvá* vált. A tárgyban tovább él az emlék, akár ténylegesen is megőrizheti a dátumot.⁵³ Ezzel maga az elmúlt idő egy darabja válik kézzelfoghatóvá. A tárgy speciális tárggyá válásának másik oka lehet, hogy az adott tárgyhoz ajándékozás útján jutottak hozzá, és az ajándékot adó személy számukra fontos. Minden egyes tárgy más fajta értékkel rendelkezik – ez az értéktársítás révén jön létre, vagy kezdetektől felruhazzák vele az adott tárgyat, amely így emléktárggyá válik. A különféle tárgyakat a tulajdonos akkor tudja integrálni a többi tárgyhoz, a környezetbe, ha megfelelő érzelmi tartalommal ruházódnak fel – a legkülönbélebb tárgyak válhatnak így emléktárggyá. A tárgyhalmozás oka, hogy nehezen válnak meg a tárgytól, amelyhez egyszer már érzelmi tartalmat kapcsolnak.⁵⁴

Speciális tárgy alatt azt a tárgyat értem, amelyet maga a tulajdonos különböztet meg a saját tárgyakról való beszéde közben az adott térben jelenlévő többi tárgytól, kiemelve azt. A speciális tárgy több okból emelkedhet ki a többi kevésbé jelentős⁵⁵ tárgy közül.

Használati tárgyakból emléktárggyá váló tárgyak esetében a tárgy történetének egy szakasza lezárul, a történet új fordulatot vesz. A tárggyal végzett cselekvésben funkcióváltás történik. Értem ez alatt például azt, hogy Judit például eltette emlékébe a barátnőjével töltött délután után a műanyag fagylaltos kanalat, ahelyett, hogy a szemétkébe dobta volna.

„(Én még) egy műanyag kiskanalat is elteszek, az is... elmentünk fagyizni, és elraktuk a kiskanalat.” (Judit, végzős MA-s hallgató, DE-BTK)

Az idézetből kiderül, hogy ez az összetartozást is mutató és megerősítő cselekedet volt, hiszen mindketten eltették a kanalat. Ezzel a barátnőjével ritkán találkozik, így a találkozások emlékei felértékelődnek ritkaságuk miatt. Judit a bonbonos dobozokat is gyűjti, és a vitrinbe teszi ki, így számára ez is a szoba (az otthoni szoba) díszévé válik. A vitrinbe helyezés szinte nemesíti az emléktárgyakat, amelyek Judit szemében a tárgyak gyakorlati vagy pénzbeli értékétől függetlenül akkora értékkel bírnak, hogy megőrzésre érdemesek.⁵⁶

⁵² Ide tartozhatnak a díszítő funkciójú tárgyak, az emlékezés tárgyai.

⁵³ Például Noémi vonatjegyei, amelyek azért kerültek az íróasztala feletti üzenőfalra, mert barátjához tett első látogatását örökítették meg.

⁵⁴ Az érzelmi tartalom fakadhat esztétikai értékből is, tehát a tulajdonos a tárgyra szépként tekint.

⁵⁵ Például mindennapos használatban lévő, tehát emiatt kevésbé jelentős.

⁵⁶ Kapitány – Kapitány 2000:161.

„Azok mind emlék. Mind hozzá kapcsolódik, (a barátjához), meg hozzám. A virág, amit vett nekem. Voltunk moziba, kajálni, gólyabál. Mikor elsőnek voltam náluk, a vonatjegyek, ilyesmi.” (Noémi, másod éves BA hallgató, TTK)

„Mindent elrakok: belépő, mindent. Nem akarom kidobni, mert emlékeztet arra, akivel voltam, távol vannak tőlem a barátaim, de ha előveszem, akkor eszembe jutnak. Van egy pesti barátnőm, vele évente 2-szer vagy 3-szor találkozunk, vele mindig elmegyünk moziba vagy kiállításra, és akkor ezeknek a jegyei megvannak.” (Judit, végzős MA-s hallgató, DE-BTK)

„Pont a múltkor szortíroztam ezeket (otthon), aztán nem volt kedvem semmit kidobni. Az ilyen papiros dolgok azok el vannak téve, belépőjegy, mind egy mappába. Ki meg a porcelán dolgok vannak téve. És a bonbonos dobozt mindig megtartom, és a vitrinbe ki van téve.” (Judit, végzős MA-s hallgató, DE-BTK)

A gyűjtögetők közé sorolható lányok esetében nem elsősorban a tárgyakkal végzett cselekvés a fontos, hanem az, hogy a tárgy érzelmileg jelentőségteljessé váljon. A tárgyakhoz való kötődés tehát nem funkcionális, hanem érzelmi alapú.⁵⁷ Ha már felhalmozódnak, és már kiállítani⁵⁸ nem lehet őket, akkor sincs szíve kidobni a tulajdonosnak, hanem inkább tematikai sorrendbe rakva a tárgy anyaga szerint, elraktározza. Judit elmondta, hogy a gyűjteményét bizonyos időközönként, legutóbbi alkalommal selejtezés szándékával – előveszi, feleleveníti a hozzájuk kapcsolódó emlékeket, és elhatározza, hogy az esetleg időközben feleslegessé vált emlékeket⁵⁹ kidobja, amelyek nem is annyira fontosak neki. A Judittal készült interjúból az is kiderült, hogy a legutóbbi alkalommal nem volt szíve semmit sem kidobni, mert tartott tőle, hogy utólag megbánja döntéseit, és veszteségnek éli meg azokat.

Az otthon a gyűjtögetők számára azt a helyet jelenti, ahol az emléktárgyaik körbe veszik őket. Judit szerint az otthon az *„olyan hely, ahol van valami élő.”* A macskájáról készült fényképeket is kitette a kollégiumi ágy fölé egy parafa táblára. Judit számára a fénykép szimbolizálja az élő macskát, ez azzal egyenlő mintha valami élő lenne jelen a szobában, holott csak a macskáról készült kép van ott. A macska fényképe egy megszemélyesített tárgy, mert megjeleníti Judit legkedvesebb háziállatát. Judit azokat az ajándékba kapott tárgyakat, amelyeket nem állítja ki a bútorok tetejére, elraktározza. Anyag és

⁵⁷ Düll 2002: 17.

⁵⁸ Például a szekrények tetejére, polcokra, vitrinre.

⁵⁹ Például az előző párkapcsolatából származó ajándéktárgyakat. Elmondása szerint az előző, hosszú ideig tartó szerelmi kapcsolatából rossz emlékei és kellemetlen tapasztalatai származnak, de ennek ellenére nem akar megszabadulni azoktól a tárgyaktól, amelyek erre a kapcsolatra emlékeztetik őt.

tematika szerint kategorizálja őket, így külön fiókokba kerülnek például a húsvéti képeslapok, vagy a barátnőktől kapott születésnap ajándékok. Ennek a rendszernek a felállításával jön létre számára a tárgyak harmóniája.

Noémi például az ajándékba kapott virágot is megszáritja, ami a kollégiumi szobában úgy jelenik meg, mint a párkapcsolatra utaló mementó. Judit ezzel szemben az élő virág helyett csokiból kézzel készített virágot kapott a párjától, ezt az élő, vágott virágnál sokkal kreatívabb, jobb ajándéknak tartja.

Blanka sok tárggyal vette magát körbe a kollégiumi szobában, helyet kapott az íróasztalán a laptopja és a vitaminos dobozai, írószerai mellett néhány szobrocska, *műtűr* is. Íróasztalán egy körülbelül 3 cm-es kerámiaszarvast, egy fából készült, kb. 10 centiméteres festett bagoly szobrocskát, és két másik, szintén kerámia, nagyjából 3 cm nagyságú szarvas alakú szobrocskát láttam kiállítva – de nem tudta pontosan megmondani mindegyik tárgyról, hogy vásárlás útján jutott hozzá, vagy ajándékba kapta őket. Egyedül a baglyot formázó szobrocska eredetét tudta. Ezt az édesanyjától kapta ajándékba, mikor felvették az egyetemre, hogy szerencsét hozzon a tanulásban, mert a baglyot a bölcsesség szimbólumának tartja Blanka is, és édesanyja is.

Arra a kérdésemre, hogy melyik a számára legfontosabb tárgy, amit elhozott a kollégiumba, ezt válaszolta:

„Itt (a kollégiumi szobában) 7 plüssállatom van... köztük van az, amit legkorábban kaptam. Ezt babakoromban kaptam. És azóta hű társam. És ha megnyomtam (a hasát), köszönt, meg nem tudom mi. Sose válnék meg tőle. Ausztriából kaptam, mert a mamámék a határ mellett élnek, anya azt mondta, hogy az első születésnapomra kaptam. Megnyugtat, ha itt van. Mindenhova magammal viszem. Még osztálykirándulásra is vittem, sőt még átkísért általános iskolában az első pár napon, mert ugye mindenki hozott valamit. Sose féltem, hogyha itt van. Lehet, hogy hülyeségnek hangzik: mivel tesóm nem volt, át kellett valakire hárítani ezt a feladatot. (A plüssmacim) régen nagyon puha volt, de többször ki lett mosva, összeragadt a szőre. A nyelve leszakadt. Ha kimennék külföldre, akkor biztosan vinném, de az egyetemre nem vinném be a táskámba sunyiban, hogy adjon erőt.” (Blanka, másod éves BA, DE-BTK)

Nyilvánvalóvá válhat számunkra az, hogy mennyire erős érzelmekkel kötődik az első születésnapjára kapott tárgyhoz, és a később említett plüss vízilóhoz is, amelynek szerencsehozó erőt is tulajdonít. A maci, amit kisgyerekkora óta birtokol, új korában is különleges darab lehetett számára, mert megnyomásra hangot adott ki, és Ausztriából kapta.

Mivel testvére nincs, a plüssmacit ruházta fel olyan szereppel, hogy a társaságot pótolja számára, és Blanka ne érezze magát egyedül, ha a szülei dolgoznak.⁶⁰ Amikor a plüssállatairól beszél, meg is személyesíti őket – „*a plüssállatka mondta...*” Az interjú alatti viselkedése is erős érzelmekre utalt, magához ölelte a plüssmackót, amiről éppen beszélt, és a hanghordozása is megváltozott, szinte gügyögött, mintha kisgyermekhez beszélne.

Egy másik plüssállat is nagyon fontos Blanka számára, amelyről így beszélt:

„Piros, picike, babzsákállat. Egy kis sárga sál van a nyakában, és egy víziló. Volt barátomtól kaptam, akkor még nem jártunk, csak odaadta, hogy találta az utcán, és én kimostam. És végül is egyszer nálam maradt. Általános iskolában, nyolcadikban. És matekvizsga volt, nálam maradt a táskámban, matekból mindig sík hülye voltam. És ez nagy szó nálam: négyest kaptam. És ezt a plüssállatnak tulajdonítottam, nem annak, hogy könnyű tételt húztam. A plüssállatka mondta, hogy könnyű tételt húzzak. Érettségim is velem volt, törin már nem segített, de szerintem azért nem, mert már akkora kimerült.” (Blanka, másod éves BA, DE-BTK)

A folyamatban, mely során Blankához került ez a tárgy, látszik annak az útja, hogyan vált egy elhagyott plüss víziló szerencsehozó tárggyá. Azt nem tudhatjuk meg, hogyan került el az eredeti tulajdonostól, lehet, hogy valaki véletlenül elhagyta az utcán. Blanka barátja megtalálta és elajándékozta, és így vált Blanka szemében fontossá, amit tovább emelt az, hogy sikert ért el az iskolában, amikor nála maradt ez a kis plüss, és ettől kezdve szerencsehozó tárgynak tartja, megszemélyesíti, és erőt tulajdonít neki, mert a plüssállat *mondta*, hogy könnyű tételt húzzon a vizsgán.

„Van egy plüssstehenem, kb. fél méter, úgy hívják, hogy Burger. Még középiskolai kolis szobatársaimtól kaptam névnapomra, nagyon szeretem. Nagyon fontos nekem, azt biztos, hogy soha, senkinek nem adnám oda.” (Judit, végzős MA-s hallgató, DE-BTK)

Judit kedvenc tárgyként egy plüssstehenet említ. Ezt a középiskolai kollégiumi szobatársaitól kapta, és szívesen emlékezik vissza ezekre az éveire, ez a tárgy pedig ebben segíti. Mikor egy félévig külföldön tanult, oda is magával vitte ezt a plüssállatot, hogy otthoni barátaira emlékeztesse.

⁶⁰ Blanka édesanyja ápolónő, édesapja pedig rendőr.

A műtűröknek nagy szerepe van az otthonosság érzetében azoknál az általam kérdezett egyetemista lányoknál, akiknek vannak otthon műtűrjei. Orsolyánál például az is szerepet játszott a „műtűrök” kollégiumi elhelyezésében, hogy otthon már csak raktározni lehet, mennyiségük miatt polcokra vagy más bútorokra kitenni már nem.

A plüssállatok nagyon népszerű ajándéktárgynak számítanak a fiatalok között. Az általam vizsgált kollégiumi szobák majdnem mindegyikében volt legalább egy belőlük. Ezek nem a „házi szentélyé” változott íróasztalon találhatóak, hanem az ágyon, vagy az ágy felett lévő polcokon.

Arra a kérdésre, hogy melyik az a tárgy, amitől semmi pénzért nem lennének hajlandók megválni, ketten válaszolták azt, hogy egy ajándékba kapott plüssállat. Ágnes (elsőéves, MSc, DE-TTK) és Blanka beszéltek arról is, hogy ha meglátnak egy olyan plüssállatot, ami valami miatt tetszik nekik, azt megvásárolják maguknak. Ágnes 2010 és 2012 között több plüsst is vásárolt magának, főleg nagy bevásárlóközpontokban, nagyobb bevásárlások alkalmával: plüssgorillát, plüssnyulat és plüssbékát. A plüssbékát a kollégiumban kispárnaként használja.

„Én nem szeretek semmit kidobni, amit ajándékba kaptam, régebben is vettem magamnak (plüssállatokat), ha megtetszett valami. Nem tudok tőle megszabadulni! Anyu már mondta, hogy dobjam ki, vagy adjam oda valaki fiatalabbnak, de én nem szeretném! Az ágyam tele van (otthon), meg így a könyvespolc tetején, a könyvek tetején sorakoznak (a plüssállatok).” (Blanka, másod éves BA, DE-BTK)

Blanka elmondása szerint a plüssállatokat azért vásárolta meg, mert megtetszettek neki. Nem azért vette meg őket, hogy a szoba berendezésébe beilleszkedjenek, vagy díszítő funkciót lássanak el. Megválni nem akar tőlük, a plüssállatok birtoklása örömmel tölti el őt, de tagadta, hogy kifejezetten gyűjtené a plüssállatokat, azokat semmilyen módon nem kategorizálta. A gyermekkorából megmaradt plüssállatok is helyet kaptak az otthoni ágyán, és a kollégiumi szobájába is elhozott körülbelül hét darab plüssállatot. Az egyik plüssmacit Blanka édesapja szerezte meg egy pontgyűjtő akció alkalmával az egyik benzinkúton, tankolás után. Több céges logóval ellátott plüssállat mellett Blanka a kollégiumba hozott még egy kb. 20 cm. nagyságú plüsssiráfot, amit egy áruházban vásárolt meg magának, mert megtetszett neki.

Blanka a plüssállatok mellett körömlakkot is gyűjt. Ezeknek a körömlakkoknak legalább a háromnegyedét rendszeresen használja is. Minden nap ki van festve a körme, a

körömlakk színét a hangulatának megfelelően választja ki. Ha a körmén lévő szín tetszik neki, 2-3 napig nem mossa le. Ezért előfordul, hogy a körömlakk színének megfelelően választja ki az aznap viselni kívánt ruháit. Nem szereti, ha lepattog a lakk, ilyenkor azonnal lemossa, és újrafesti a körmeit. Általában az összes körömlakk közül csak hatot vagy hetet használ havonta többször is. A körömlakkok között van olyan, amelyet 250 Forintért vásárolt, de olyan is van, amely körülbelül 3000 Forintba került. Otthon, és a kollégiumi szobájában is vannak körömlakkjai. Együtt megszámloltuk az ágy mellett és az íróasztalon sorakozó körömlakkokat és összesen 63 darabot találtunk, de az egész gyűjtemény pontos számát Blanka sem ismeri. Utólag jelezte nekem, hogy a kollégiumi ágy és a szekrény közé is begurult körülbelül hat üveg lakk. A barátaitól is gyakran kap körömlakkot ajándékba.⁶¹ Blanka számára fontos, hogy minden ruhájához legyen legalább egy olyan körömlakkja, ami színben passzol. Blanka körömlakkgyűjteménye a túlfogyasztást példázza.

„50 fölötti (darab körömlakkom) van, látok valamit és megtetszik, de összesen olyan 70 körül van, és még gyűlik, mert ha meglátok valamit, azt meg kell vennem. Zsebkendőm meg szalvétát, matricát gyűjtöttem régen, de manapság csak a körömlakk maradt.” (Blanka, másod éves BA, DE-BTK)

IV. 2. Az önkifejezők

„Otthon az, ahol az én tárgyaim vannak.” (Blanka, másodéves, BA, DE-BTK)

„Minden ott van, ahova én teszem, nem azt jelenti, hogy rendben van. Senki nem szól bele abba, hogy a polcsoromat hova tegyem el, mert el tudom forgatni úgy magamnak, ahogyan szeretném!” (Zsanett, első éves, MA, DE-BTK)

„Én szeretem azt, hogy érzem azt, hogy tényleg én lakok benne. Az én cuccaim vannak benne, hogy tudom, hogy tényleg más nem nyúl hozzá. Meg, hogy minél több számomra fontos dolog legyen benne.” (Noémi, másod éves BA hallgató, TTK)

Az önkifejezők számára a legfontosabb, hogy a szobájukba belépő idegen az ő személyiségüket lássa viszont a berendezésben. Olyan tárgyakkal veszik körbe magukat,

⁶¹ A legdrágább körömlakkokat - amelyeknek ára meghaladja az 1000 Forintot - is ajándékba kapta.

amelyeket szépnek látnak. Fontos számukra, hogy ők rendezhessék el maguk körül a tárgyakat úgy, ahogyan nekik megfelel, és kézre esik. Lakókörnyezetük az egyéni kreativitás kibontakozásának tere is egyben.⁶² Saját kreativitásukat az egyéniségük fő kifejezési eszközének tartják. A környezetükben a rendetlenséget, *egészséges kupit*⁶³ sem ítélik el.

Boglárka számára az egészséges kupi azt jelenti, hogy felkelés után nem ágyaz be. Az ágyat egész napra beágyazatlanul hagyja, így tanul, olvas, és internetezik benne. A szekrényében a ruhái nincsenek összehajtogatva. Átöltözéskor a levetett ruhát gyakran az ágyra és a székekre teszi. Étkezni rendszeresen az íróasztalnál szokott. Miután befejezte az evést, nem pakol és mosogat el azonnal. Ennek következtében a szobában a rendetlenség állandó, de ebből nem származik konfliktushelyzet. A szobatársait nem zavarja a viselkedése, nem szólnak rá a rendetlenség miatt.

Boglárka mindennapos használati tárgyainak nincs állandó helye a szobában, aktuális hangulatától függ, hogy mit hova helyez el, de ennek ellenére mindig el tud igazodni, minden tárgynak emlékszik a helyére. Az önkifejezőket zavarja, ha tárgyaik elrendezésének lehetősége korlátozott. A rendetlenséggel is azt fejezik ki, hogy a kollégiumi szobában is, mint minden esetben úgy cselekednek, ahogyan azt ők látják jónak. Akkor pakolnak, amikor ők akarnak, és nem akkor, amikor valaki rájuk szól. Tehát a körülöttük lévő rendetlenség is azt fejezi ki, hogy nem tűrik el, hogy valami vagy valaki korlátozza szabad kibontakozásukat, önkifejeződésüket. Akkor érzik magukat otthon, ha a környezetükben lévő tárgyakkal is saját akaratuknak megfelelően cselekedhetnek.

Zsanett számára ez a feltétel teljesült, emiatt a kollégiumi szobájában is létrejött az otthonosság érzete. Zsanett otthonát, és kollégiumi szobáját lényegében egyenrangúnak tekinti, hiszen mindkét helyen olyan környezetet alakított ki, ahol az általa felállított elvárások teljesülnek.

„Keverjük a szezont a fazonnal: itthon vagyok otthon, de otthonra megyek haza.” (Zsanett, elsőéves, MA, DE-BTK)

Az önkifejezők számára a kollégiumi szoba hangulatának is jelentősége van. A kollégiumi szoba hangulatát a kihelyezett tárgyak típusa és azok elhelyezése a szobában határozza meg.

⁶² Köstlin 2004:115.

⁶³ A vele készült interjúban Boglárka használta ezt a kifejezést.

„Szerintem a koliban hogy minden egyforma, meg monoton. Bejössz, és akkor mindenhol azokat az ugyanolyan asztalokat látod, ugyanazokat az ágyakat. Ugyanaz a berendezés, hát ez az, ami egy kicsit olyan zorddá teszi ezt az egészet.” (Noémi, másod éves BA hallgató, TTK)

Előfordul, hogy az önkifejező csoportba sorolt kollégista lányok a saját portréjukat teszik a szobájukba. Blankánál a kollégiumi szobában is volt az íróasztal fölött olyan saját magát ábrázoló fénykép. Laurának a kollégiumi szobájában nem volt ilyen fényképe, de az otthonában van egy portré, ami egy családi nyaraláson készült – az utcán állt modellt egy művésznek, de a kollégiumi szobába ezt nem hozta el. Ezek a portrék narcisztikus személyiségekre engedhetnek következtetni. Az önkifejezők a kollégiumi szoba berendezését alárendelik az önmegvalósításnak.⁶⁴

„Van egy rólam készült portré, azt sem hoznám el...” (Laura, első éves, BA, DE-BTK)

„És tényleg, képek a falon, a lámpa is olyan, ami tükrözi az egyéniséget, kicsi, de mégis olyan kis díszes.” (Noémi, másod éves BA hallgató, TTK)

„Nem szeretem, hogy fehér színű az itteni ágyneműhuzat, és olyan durva anyaga van a huzatnak, meg tetszik, hogy kék az ágynemű.” (Réka, BSc, első éves biológus)

Rékának súlyos ekcémája van, ami főleg a kezén jelentkezik, speciális tisztálkodó szereket és mosószeret kell használnia, emiatt nem mossa a szennyesét a kollégiumban lévő mosógépekben. A saját ágynemű színe jobban tetszik neki, mint az egyszerű fehér kollégiumi huzatok. Judit pedig (másod éves, MA, DE-BTK) azért hordja otthonról az ágyneműt, mert azt ő vásárolta meg, ő választotta ki a rózsaszín-narancssárga garnitúrát. Ez a kedvenc színösszeállítása, amely az otthoni szobájában is erőteljesen jelen van.⁶⁵ Nála az ágynemű is a saját egyéniségét, ízlését tükrözi. Az első éves (BSc, DE-TTK) Zsófi is otthonról hozta el a kék-sárga ágyneműhuzatát. Nála ez az uralkodó színpár az otthoni szobában. Az ágynemű ezeknek a lányoknak az esetében tehát nem pusztán funkcionális tárgy, hanem a színösszeállítás megválasztásával, és azzal, hogy a saját ágyneműt beviszik a kollégiumba, az egyéniség kifejezésének eszközévé lép elő.

A többi lány, akik nem említették a saját ágynemű színének jelentőségét, otthonról hoz minden hónapban frissen mosott ágyneműt. Ők arra utaltak az interjúban, hogy otthon

⁶⁴ S. Nagy 1987:147

⁶⁵ A fal rózsaszín, a textilek narancssárgák.

kimosatni a saját ágyneműt „egyszerűbb”, mint az, hogy a kollégiumban kéthetente áthúzzák a takarítónők – véleményem szerint ez az önállótlanúságra, az otthonról és a szülőktől való elszakadás halogatására, az elszakadás szükségességének és időszerűségének elutasítására utal.

A kollégium az ágynemű mellett biztosít minden lakónak egy ágytakarót, de sok kollégista nem szereti ezt, mert túl vékony. Inkább vásárolnak egyet maguknak, vagy otthonról hozzák el azt. Az önkifejező csoportba sorolt kollégista lányok mindannyian hoztak otthonról ágytakarót a kollégiumba. Réka, Bianka, Judit, Laura és Orsolya úgy választották ki ágytakaróikat, hogy azokon a kedvenc színeik legyenek. Mindannyian csak egy-egy takarót hoztak magukkal.

Az általam ebbe a csoportba sorolt lányok közül többen is megemlítették, hogy otthoni szobájukban több dísz tárggyal veszik körbe magukat. Az olyan lakótér, ahol sok tárgy található, nem számít zavarónak számukra.

Ezek lehetnek ajándékba kapott tárgyak is, de lehetnek olyan tárgyak, amit a lányok saját maguknak vásároltak meg.

„Én nagyon szeretek minden ilyen kis picike csecsebecsét, meg még ide (a kollégiumba) annyira nem is hoztam be, de én jobban szeretem az ilyen zsúfolt helyeket. Hogy minél több minden legyen benne.” (Noémi, másodéves, BSc, DE-TTK)

Az önkifejezést előtérbe helyezőknek fontos, hogy a tárgyaikat sajátjuknak érezzék, anélkül, hogy saját maguk végeznének rajta apró átalakítást.⁶⁶ Már a tárgy megvásárlásakor olyan módon kell a kiválasztott tárgynak „szépnek”, kíváncsnak lennie, hogy teljes mértékben megfeleljen az ízlésüknek. Szemléletes példa erre, ahogy Noémi az otthoni szobájában lévő lámpát önmagához hasonlítja. A lámpa „*kicsi, és mégis díszes*”, tehát pont Noémi ízlésének megfelelő.

Réka (első éves, BSc, TTK) asztalán pedig egy kb. 10 centiméter nagyságú plüssmaci volt, karácsonyra kapta. Nagyon kedveli azokat a plüssmacikat, amelyek szerinte antiknak, régebbinek tűnnek (például azokat, amelyekre foltok vannak varrva, vagy szalag van a nyakukba kötve, vagy megjelenésük számára antiknak tűnik). Ilyen macit kap a legszívesebben ajándékba, elmondása szerint azért, mert szeretne megalapozni egy saját plüssmaci-gyűjteményt ajándékba kapott macikból, vagy macis tárgyakból. Eddig csak két

⁶⁶ Pelladini-Simányi 2008: 218.

maci van a tulajdonában: a már említett maci, amely a kollégiumi íróasztalon kapott helyet, illetve egy másik, kb. 5 cm magas plüssmaci. A nagyobbat karácsonyra kapta a szobatársától, a másikat pedig gimnazista korában a névnapjára a volt barátjától. A volt barátja azért választott kis plüssmacit, mert Rékát a családja Teddynek becézi.⁶⁷ Mivel mindegyik macit ajándékba kapta, a gyűjtemény számára azt jelentené, hogy a barátai és családtagjai fontosnak tartják őt, mivel a kérésének megfelelően plüssmacikkal ajándékozzák meg.

Az önkifejezők akkor érzik magukat otthonosan a kollégiumi szobában, ha magukkal vihetnek olyan tárgyakat, amelyek szerintük kifejezik a személyiségüket, egyediségüket. A kollégiumi szoba kidekorálásával is egyéniségüket kívánják kifejezésre juttatni.

IV. 3. A tárgyaikat otthon őrzők

Ez a csoport kakukktojásnak számít. Az őrzők kollégiumi szobájába lépve környezetük, lakrészük első pillantásra puritánnak, egyszerűnek tűnt számomra. A mindennapi használati tárgyaikon kívül semmi más nem volt kitéve a kollégiumi polcokra. Ágnes volt az egyetlen kivétel, akinek plüssállatok sorakoztak az ágya feletti legfelső polcon. Az őrzők nem hozzák be a kollégiumba a legkedvesebb tárgyaikat, vagy a birtokukban lévő, általuk fontosnak tartott, kitüntetett szerepű tárgyakat. Nem érznek hajlamot arra, hogy a kollégiumi szobát kidíszítsék. Otthon viszont díszítik a szobájukat személyes apróságokkal, fényképekkel. Motivációjuk között van a féltés, aggódnak, hogy a kedves tárgyaknak a kollégiumi környezetben baja eshet, megrongálódhatnak, vagy ellophatják őket.

A tárgyaikat *otthon őrzőknek* annak ellenére, hogy nem hozzák be a jelentőséggel bíró tárgyaikat a kollégiumba, határozott elképzelésük van a tárgyak otthonosság érzetében betöltött szerepéről. Ugyanúgy saját világot építenek maguk köré, mint például az önkifejezők, de ezt a kollégiumi szobába nem viszik magukkal, mert tartanak a tárgyvesztéstől. A kollégiumi környezet számukra csak átmeneti megoldást, átmeneti tartózkodási helyet jelent. A kollégiumi szoba másodlagos jelentőségű, annak ellenére, hogy a hét legtöbb napját itt töltik, úgy beszélnek róla, mint az otthonon kívül alvásra használt helyiségről. Legfontosabb hely számukra az otthonuk.

⁶⁷ Réka még csecsemőkorában kapta ezt a becenevet az édesanyjától. Az okát nem tudja megmondani, de valószínűleg ennek a becenevnek nincs köze a plüssmacikhoz.

„Ezt a plüssöt a barátomtól kaptam, ez egy párna egyébként, egy tehén, szét lehet nyitni, és a hátulján egy szív van. ezt a rózsát is tőle kaptam. Ezt a fényképet is, születésnapomra. könyvek voltak itt még, de azokat haza vittem.” (Laura, első éves, BA, DE-BTK)

Az otthon őrzők számára fontos, jelentőséggel bíró tárgyaiknak az otthonukban van meghatározott helye. Innen nem mozdítják el azokat, hogy átvigyük magukkal a kollégiumi környezetbe, mint a személyes világuk egy darabját.

A tárgyaikat otthon őrző kollégista lányok a velük készült interjúk során a legtöbbször az ékszereiket és a plüssállatokat említették meg, mint számukra legkedvesebb tárgyakat. Ezek a tárgyak nem kerülnek be a kollégiumi környezetbe, de szükségesnek tartom, hogy az alábbi két alfejezetben bemutassam a kollégista lányok viszonyulását ezekhez a tárgyakhoz.

IV. 3. 1. Az otthon őrzött ékszerek

„El szoktam gondolkodni rajta, hogy mondjuk, történik egy nagy természeti katasztrófa, és 5 percünk van pakolni. Akkor mit tennék? Azon kívül, hogy megfogok pár stóc ruhát, a könyvek közül válogatnék, (...) A bizsukat (ott)hagynám, (de) van pár aranygyűrűm, azokat ajándékba kaptam, vagy anyutól örököltam. Nem hordom őket, ballagásra kaptam, rokonoktól. Végszükség esetén persze megválnék tőlük, de azokat vinném magammal.” (Ágnes, első éves, MSc, DE-TTK)

Több lány megemlítette, hogy a családi ékszereiket nagyon féltik, ezért ezek szerintük a „kollégiumba nem valók”,⁶⁸ illetve csak különlegesebb alkalmakra szokták viselni, a kollégiumban, az egyetemen nincs rájuk szükség. Csak azokat hordják magukkal, amiket általában a hétköznapiakon is viselnek.

A családi ékszer akkor is nagy értéket képvisel a tulajdonos szemében, ha a külleme nem a megajándékozott ízlésének megfelelő. Tulajdonosának szemében értékét tehát nem a szépsége, hanem az öröklés által nyeri el. A családi ékszerek anyaga legtöbbször nemesfém, tehát magukban hordozzák a lehetőségét annak, hogy szükség esetén készpénzzé lehessen váltani őket. Családi ékszer alatt az öröklött nemesfém ékszerek mellett a ballagásra, konfirmációra, elsőáldozásra, vagy más, az emberi élet fordulóihoz kötődő ünnepi alkalomra kapott nemesfém ékszereket is értem. Ezek szintén a családi kötődést fejezik ki. Nagy anyagi

⁶⁸ A lányok közül néhányan a kollégiumot nem tartják elég biztonságos helynek ahhoz, hogy családi ékszereiket behozzák.

beruházás eredményei ezek a legtöbbször aranyból készült ékszerek, melyek a megajándékozott személy tettének fontossága mellett a megajándékozott személyének értékét is kifejezik.

„És az ékszereim a legfontosabbak. Ez a két gyűrű, amit soha nem vennék le. Semmiért sem. Ezt a gyűrűt szerintem találtam valahol, azért fontos, mert ez volt a legeslegelső ezüstgyűrű, ami így nekem lett, ami a sajátom. Ezt meg (a másikat), egy számomra nagyon fontos személytől kaptam.” (Noémi, másod éves, BSc, DE-TTK)

Noémi minden nap viseli az ezüstgyűrűt. Nem veszi le őket soha, mert fél, hogy elveszíti őket. Az egyik gyűrűt találta, a másikat pedig egyik szeretett családtagjától kapta.

Szilvia esetében (harmad éves, BSc, DE-TTK) az egyik családi ékszer a kollégiumba is bekerült. Ez egy nagynénjétől öröklött markazit- és borostyánkővel díszített ezüstmedál, mely egy vékony ezüstdíszláncon függ. Minden nap viseli, de este elalvás előtt leveszi. Minden éjszakára egy külön helyre teszi a fiókjában. Azzal indokolta a különleges ékszer mindennapos viselését, hogy illik a ruháihoz. Nem fél attól, hogy valaki elloppja, mert csak ő tudja, hogy antik darab, illetve az ezüst nem olyan értékes, mint az arany. Szilviának is vannak más családi ékszerei, de azokat nem hozza be a kollégiumi szobába, mert értékesebbek, mint az ezüst nyaklánc. Ezek az ékszerek aranyból készültek, és ballagására kapta vagy elhunyt rokonaitól örökölte őket. Ezeket nem viseli még alkalmakkor sem, mert nem tetszenek neki.

IV. 3. 2. Otthon őrzött mütyörök, nipppek és plüssállatok

Egy *őrző* (Ágnes, első éves, MSc, DE-TTK) a kollégiumi szobában a debreceni ismerősétől kapott plüssállatokat állította ki a polcok tetejére. Otthon tartja azt a kígyót, amit a nagymamája kötött, és az anyukája által varrt játékegeret és játékpatkányt, mert ezeknek nagyobb értéket tulajdonít. A szerelmi ajándékok közül is a legtöbb, amit vizsgált alanyaim kollégiumi szobájában láttam, plüssállat volt. Lilinek (első éves, BSc, DE-TTK) a kutatás ideje alatt véget ért a párkapcsolata, ezért az ajándékba kapott plüss prérifarkast kidobta. Egy későbbi beszélgetésünkéből kiderült, hogy ennek az az oka, hogy az egykor őrzött és féltett tárgy, ami a szeretett fiút juttatta eszébe, a szakítás után már a kiábrándultságot jelentette számára, és ezért nem akart a tárggyal egy légtérben tartózkodni. Óvodás korú kistestvérének még tovább ajándékozhatta volna, de ezt sem tette, mert így még találkozhatott volna a tárggyal.

Mütyür alatt kisméretű porcelánból vagy kerámiából készült szobrocskákat, nipelket, maximum 10 centiméter nagyságú figurális dísz tárgyakat értem⁶⁹. A legtöbb általam meginterjúvott lány ugyanis ilyen jellegű tárgyakra használta ezt a kifejezést.

Annak ellenére, hogy csak két lány asztalán láttam „mütyürt” (ők egyébként egymás szobatársai voltak), az interjúk alatt többen is említették ezt a tárgycsoportot, mint számukra szorososan az otthonosság érzetéhez tartozó elemet. Ágnes (első éves, MSc, DE-TTK) édesanyjánál és a nagymamájánál is megvannak ezek a tárgyak, számuk Ágnes szerint 20 és 30 közé tehető. Ágnes és az édesanyja szemében a nipel csak akkor számítanak giccsesnek, ha túldíszítettek: tehát sok színnel festettek, vagy csillámporosak.

„Rengeteg dísz tárgyunk van otthon. Ezeket Anyu vásárolta, tetszettek neki, mostanában már nem, mert már annyi van... már nem veszünk dísz tárgyat, inkább kapunk. Tetszenek. Fehérek, nem giccsesek. Agyonszínezett, csillámokkal telipakolt, na, az nem! Ha lesz esetleg saját otthonom egyszer, anyu a felét átköltözteti hozzánk! Az anyai nagymamám is tele van kis mütyürökkel.” (Ágnes, első éves, MSc, DE-TTK)

A kollégista lányok gyakran ajándékba kapják a mütyüröket, de előfordul, hogy saját maguk vásárolják meg azokat. Ágnes édesanyja, amikor lánya majd önálló háztartásba költözik, több mütyürt is odaadna lányának – *„hiszen e nélkül nem otthon az otthon”*. A jövődöbeli öröklés lehetősége és reménye Ágnes szemében megemeli ezeknek a tárgyaknak az értékét. Elmondása szerint édesanyja nagy mennyiségben vásárolt porcelán szobrocskákat, mert ő öröklés útján nem tudott ilyenekhez hozzájutni⁷⁰ – de ő már örökíteni tudja a lányára. Az anya és lánya számára ugyanaz a tárgycsoport hasonló jelenséggel bír. A lány már örökölhét, de az anya az ő anyjától nem örökölhett.

Ágnes édesanyja szegény családban nőtt fel egy magyar határhoz közeli román faluban. A porcelán nipelket Nagyváradon vásárolta saját magának, ahol 18 éves korától férjhez menéséig dolgozott. A vásárlás után nem tette ki őket a polcra vagy a vitrinbe, hanem eltette őket, hogy ha majd férjhez megy, lakásának díszei lehessenek. Ágnes szerint édesanyja szemében a porcelán szobrocskák egy magasabb társadalmi csoportba való tartozás vágyát jelenítik meg. Ágnes példája érdekes, mert a többi egyetemista lányra nem volt jellemző az ilyen jellegű tárgyak megemlézése.

⁶⁹ A 10 cm-nél kisebb plüssállatokat is ide sorolom.

⁷⁰ A nagymama a saját mütyürjeit megtartotta, nem akarta négy gyermeke között szétosztani őket, mikor azok önálló háztartásba költöztek.

IV. 4. „Puritánok”

E csoport tagjaiban a díszítésre való késztetés hiányzik– tagjai nem tesznek ki képet, és semmit, amivel a kollégiumi szobát díszíthetik. A tárgyakhoz alapvetően személytelenül viszonyulnak. A csoport tagjainak a kollégiumi szobában műtűrjei sincsenek. Emléktárgyakat sem hoznak magukkal.

Kijelenthető, hogy a *puritánoknak* nincs késztetése a kollégiumi szoba kidekorálására, vagy arra, hogy hangulatos életvilágot hozzanak létre maguk körül. Csak olyan tárgyakat hoztak el a kollégiumba, amelyeket minden nap, rendszeresen használnak (tusfürdő, toll, fülhallgató, kenyértartó kosár, bögre, stb.) A tárgyakhoz való viszonyuk személytelen és érzelemmentes. Vagy pontosabban, megnyilvánulásaikban, a tárgyakkal végzett cselekvés során inkább arra törekednek, hogy érzelemmentes legyen a viszonyulás. A puritánok az egyszerűséget hangsúlyozzák a tárgyi környezet és a megjelenés kapcsán.

Edina (harmadéves, BSc, DE-TTK) a kollégiumi szobák díszítését a kreativitással kapcsolja össze. A díszek, képek hiányát azzal is magyarázza, hogy önmagát nem tartja kreatívnak, elmondása szerint közügyessége sincs.

„Nem vagyok az a túldíszítő ember. Szerintem ez az öltözködésemen is látszik. Ilyen a személyiségem. Ilyennek neveltek a szüleim. Anyáék is ilyen egyszerű emberek. (...)Soha nem voltam kreatív, mindig hagyom másra. (...) Otthon a húgommal vagyunk ketten (egy szobában), (...) (ami) eléggé egyszerű. Én nem poszterezek, meg semmi” (Edina, harmadéves, BSc, DE-TTK)

Edina szüleinek legmagasabb végzettsége érettségi. Edina a húgához és az édesanyjához jár haza Debrecenből, mert a szülei pár évvel ezelőtt elváltak, és az édesapja egy másik városba költözött. Elmondása szerint a házuk egyszerűen van berendezve, csak szobanövények díszítik, képek sincsenek a falon. Új háztartási gépeket csak akkor vásárolnak, ha a régi tönkremegy. Ugyanez vonatkozik a TV-re és az asztali számítógépre is. Az asztali számítógépet a ház lakói közösen használják. A világos színek uralkodnak a berendezésben, például a fehér és a bézs. Edina és a húga közös szobán osztozik, aminek a berendezését a húga és az édesanyja vásárolták meg, a húga ízlésének megfelelően. Edinának sincsenek saját

maga által megvásárolt dísz tárgyai, csak a barátaitól kapott bögrét őrzi meg, amelyekből nem iszik, csak a polcokra állítja őket.

A puritánok a zsúfolt kollégiumi szobákat negatívan ítélik meg, túlzásnak tartják. Az olyan tárgyakat, amelyeket nem lehet rendszeresen használni, felesleges kacatoknak nevezik. A „puritán” tulajdonában lévő tárgynak csak a funkciója domináns, jelentése, értéke másodlagos, vagy nincs. Az ilyen jellegű viszonyulás tudatosan jön létre.

A kollégiumi szobát a puritán kollégista nem tekinti otthonának, és nem érzi otthonosnak, csak szükségszerűnek, az életszakasz velejárójának.⁷¹ Azonban ez nem feltétlenül jelenti azt, hogy nem érzi jól magát a kollégiumban. A puritánok íróasztala felett nem kapnak helyet sem fényképek, sem más emlékek, csak a kinyomtatott napirend, vagy más, egyetemhez kapcsolódó aktuális kiírások.⁷² A puritánok csoportjába sorolt kollégista lányok közül mindannyian hoztak otthonról ágytakarót. Az önkifejezők közé sorolt lányokkal ellentétben a puritán kollégisták közül a takaró színének egyikük sem tulajdonított jelentőséget. Anna (elsőéves, MA, DE-BTK) egy leopárdmintás takarót hozott el otthonról. Azért azt a darabot választotta, mert a szüleinek és a testvérének épp nem volt szüksége rá.

E csoport tagjai gyakran hivatkoznak arra az interjúk alatt, hogy nem szeretik a sok kacatot, és a *csiricsáré dolgokat*. Számukra *csiricsárénak* számítanak például az élénk színű, vagy tarka tárgyak.

„(...) *A natúr fát jobban szeretem, mint a mindenféle csiricsáré dolgokat.*” (Zsófia, első éves, BSc, DE-TTK)

Az íróasztal elrendezése – amennyiben a kollégista rendelkezik lappal, bár 15 interjúalanyom mindegyike rendelkezett vele – itt minden esetben a laptop köré szerveződik. A laptop és az internet nemcsak a tanuláshoz nélkülözhetetlen, hanem a kapcsolattartás legfontosabb eszköze. Interneten könnyebb megszervezni a barátokkal való találkozást.

A tárgyaihoz személytelen viszonytal kötődő kollégista lányok az emberi kapcsolataikra helyezik a hangsúlyt, a tárgyak akkor lesznek csak bármilyen jelentéssel felruházottak, ha azt a szeretett személytől kapja ajándékba. Ez nem jelenti azt, hogy a tárgyat funkciójának megfelelően rendszeresen használni is kezdik.

Edina (harmadéves, BSc, DE-TTK) arról mesélt, hogy a barátaitól több bögrét is kapott (annak ellenére, hogy nem gyűjt sem bögrét, sem semmilyen más tárgyat). Ezeket a

⁷¹ A tárgy csak a vele végzett cselekvések miatt lehet fontos számára.

⁷² Például táblázat laboratóriumi gyakorlatról.

saját szobájában feltette a szekrény tetejére. Egyébként feleslegesnek tartja ezeket a tárgyakat, de megválni nem akar tőlük, mivel ezzel úgy érzi, megbánthatná a barátait. Ugyanakkor részétől az ajándéktárgyak megőrzése egy gesztus a barátaik felé. Így fejezi ki számukra, hogy ő megérti, hogy a barátaiknak a tárgyak mást jelentenek, mint neki, és ennek megfelelően viselkedik, annak ellenére, hogy alapvetően nem ért egyet velük. Edinának más fejezi ki egy barátság fontosságát: például az, hogy a szobatársaival minden nap megbeszélnek az eseményeket, vagy együtt vásárolnak, együtt szórakoznak. Elfogadja, hogy a barátaiknak fontos, hogy ő megőrizze a tőlük ajándékba kapott tárgyat, mert a barátaik szerint ez fejezi ki azt, hogy számára fontos a barátságuk.

Zsófia is arra utalt, hogy semmilyen ajándékba kapott tárgyat nem dob ki, még akkor sem, ha azok nem tetszenek neki, és felhasználni sem tudja őket. A vele készült interjúban azt az okot is megjelölte, hogy az apró tárgyak akadályozzák például a portörletben is, és ha ilyen tárgyból több van, az akadályt állít elé a takarítás során, mert csak nagyobb fáradtság árán tudja elvégezni azt.

„Nem szeretem a kis mütyűröket, mert utálok takarítani. Egy pár van, mert ballagásra kaptam, meg barátoktól.” (Zsófia, elsőéves, BSc, DE-TTK)

A „puritánok” nem törekednek arra, hogy a kollégiumi környezetükben a tárgyak egymással harmonikusak legyenek, vagy a lehetőséghez képest kellemes összképet alkossanak.⁷³ Ezalatt azt értem, hogy a kollégiumi szobában egyszerre sokféle tárgy jelen lehet: konyhai eszközök a jegyzetek, szótárak, lexikonok és a tisztálkodás kellékei mellett. A puritánok használatuk szerint külön polcra teszik a tárgyakat.⁷⁴ Ennél tagoltabb rendszert nem állítanak fel belőlük, nem kategorizálják őket. Csak arra ügyelnek, hogy a lehetőségekhez mérten ne legyen rendetlenség: a különböző típusú tárgyak ne keveredjenek egymással. A kollégiumi szobába való beköltözéssel járó tárgyrendeztetés során nem törekednek arra, hogy „hangulatosságot” teremtsenek maguk köré.

Tárgyaikhoz való viszonyulásukat tekintve a puritánok számára az elsődleges szempont az, hogy a tárgy szolgálja a tulajdonost, funkcióját ellássa. Tehát nem kapcsolnak a tárgyakhoz érzelmeket. Tisztában vannak azzal, hogy egy-egy tárgy hogyan került a

⁷³ Pelladini-Simányi 2008:214.

⁷⁴ Például egy polcon a jegyzetek, másik polcon a tisztálkodáshoz használt eszközök, egy másik polcrészen pedig például élelmiszerek.

birtokukba, de nem tulajdonítanak jelentőséget ennek. A barátoktól kapott ajándékokat is másképpen kezelik, mint például azok a lányok, akik a gyűjtögető típusba sorolhatóak.

Anna (harmadéves, BA, DE-BTK) elmondása szerint a kollégiumi szobájában található tárgyakhoz való személytelen viszonyulásának oka többek között az, hogy csak hetente 3 napot tölt Debrecenben. A vele készített interjú során arra a kérdésre, hogy melyik a számára kedves és fontos tárgy, először egy tantárgyat említett meg. Egyetemi kontextusban a „tárgy” szó az egyetemi tantárgyat is jelentheti. Véleményem szerint ebből látszik, hogy az Annát körülvevő saját tárgyai kevesebb jelentőséggel bírnak Anna szemében, mint maguk az egyetemi tantárgyak. Anna emiatt asszociált a kérdésről az egyetemi tantárgyakra a használati tárgyai helyett, annak ellenére, hogy pontosan tájékoztattam az interjú céljáról.

„Ha úgy gondolod, hogy nekem az (a tárgy) sokat jelent, olyan (tárgyam) nincs. Nem tartom fontosnak, hogy most ezt vagy azt elteszem, én nem tartok tárgyakat becsben. (...) Ajándékba is használati tárgyakat kapok, például könyvet meg ruhát.” (Anna, harmadéves, BA, DE-BTK)

Anna nem szokott ajándékba mütyűröket kapni, de ha valaki mégis megajándékozná egy apróbb dísz tárggyal, azt valószínűleg nem tartaná meg, hanem kidobná. Legszívesebben ruhákat kap ajándékba. Nagyon sok ruhája van, de mikor vasárnap elindul Debrecenbe, a hét minden napjára összepakolás előtt előre eltervezi, hogy mit szeretne viselni.

V. Összegzés

A fogyasztói társadalom nem arctalan, a fogyasztók között hatalmas kulturális és társadalmi különbségek vannak, a fogyasztói igények egyénenként változnak. Van ugyan egy minden egyénre jellemző domináns viszony a tárgyakhoz, de ezen belül többféle viszonyulás lehetséges. Ezt igyekeztem példázni dolgozatomban, mivel ezek a különbségek a lányok kollégiumi szobájának a berendezésében és tárgyakhoz való viszonyában is megjelennek. Világossá válhat számunkra, hogy a fogyasztói társadalom lehetőséget ad arra, hogy mindenki saját maga alakítsa ki azt a tárgyi világot, amivel saját magát körbe akarja venni. Meglehetősen egyénfüggő, hogy mit jelentenek számunkra egyes tárgyak vagy tárgyfajták, illetve hogyan viszonyulunk a minket körbevevő tárgyakhoz. A kollégiumi környezetben megjelenő tárgyak fajtája változatos, és sok esetben egyénfüggő, hogy ki milyen tárgyakat tart a kollégiumban.

A kollégisták anyagilag még a szüleiktől függenek, a kollégium még átmenetisége miatt nem tekinthető teljes mértékben önálló életvitelnek. Az itt lévő tárgyak mégis utalnak az életmódra és a világról alkotott képre – a kollégisták anyagi függetlenség hiányában is képesek saját tárgyi világot formálni maguk köré. Ez a tárgyi világ az ő élethez való hozzáállásukat, társadalomban elfoglalt és elfoglalni vágyott helyüket tükrözi, és az ő igényeiknek felel meg.

A kollégisták magukkal hozzák eredeti személyes világuk, az otthon egy darabját. Ezek a tárgyak eredeti környezetükből más kontextusba kerülnek, de a rendező elv változatlan marad. Így a tárgy hozzájárulhat az otthonosság érzetének kialakulásához kollégiumi környezetben is. Ezért fontosnak tartom megemlíteni, hogy a tárgyak transzcendens értékkel is felruházódhatnak⁷⁵ azon túl, hogy erős érzelmi kötődés is kialakulhat a tárgyakhoz kapcsolódóan. Az otthonosság érzete a kollégiumi környezetben összefügg a személyes tárgyak jelenlétével vagy hiányával.

Bebizonyosodott, hogy az otthonosság kérdésében, bár kapcsolódik a tárgyakhoz, nem a tárgyak mennyisége a döntő. Ugyanakkor a kollégiumi szobában jelenlévő tárgyak mennyiségét a kollégista lányok tárgyakhoz való viszonyulása határozza meg, amely a fogyasztói attitűdön belül nagymértékben egyénfüggő, ezért nem közvetlenül a lányok lakhelyének és a kollégium közti távolságtól függ.

⁷⁵ Vörös 2006: 106.

További kutatások témája lehet a Debreceni Egyetem többi kollégiuma, a kollégistákat körbevevő tárgyi környezet. Jelen kutatás nem terjed ki a kollégista fiúkat körbevevő tárgyakra. Ezért felmerül a kérdés, hogy van-e a nemek között különbség ebben a tekintetben.

VI. Felhasznált irodalom

BERTA Péter

2008 *Szubjektumok alkotta tárgyak - tárgyak által konstruált szubjektumok. Interakció, kölcsönhatás, egymásra utaltság: az "új" anyagikultúra-kutatásról.* In: Replika 63. sz. 29-60.

CARSTENSEN, Jan - RICHARTZ-SASSE, Claudia

2004 *„Múzeumi szobavilágok. Észrevételek a fiatalok jelenkori lakáskultúrájának gyűjtéséről és dokumentálásáról.”* In: Fejős Zoltán, Frazon Zsófia, szerk. *Korunk és tárgyaink - elmélet és módszer.* Budapest: Néprajzi Múzeum, 98-114.

DÜLL Andrea

2003 *A tárgyi környezet pszichológiája — A pszichológia új tárgya.* In: Kapitány Ágnes és Kapitány Gábor, szerk. *Kapcsolatok: A tér, a tárgy és a képi kultúra összefüggései. Tárgyak a társadalomban II.* Budapest. Magyar Iparművészeti Egyetem, 6-31.

ELIADE, Mircea

2005 *Okkultizmus, boszorkányság és kulturális divatok.* Budapest. Osiris Kiadó.

FEJŐS Zoltán

2003 *Tárgyfordítások. Néprajzi múzeumi tanulmányok.* Budapest. Gondolat Kiadó.

FÉL Edit – HOFER Tamás

1997 *Arányok és mértékek a paraszti gazdálkodásban.* Budapest. Balassi Kiadó.

GÁBOR Kálmán

2006 *Kollégisták a felsőoktatásban.* Budapest. Felsőoktatási Kutatóintézet.

GERGELY Orsolya

2004 „Lakásból otthont” Kolozsvári egyetemisták lakásmintái. In: Transindex, 13. sz. 2004/2. 39–46.

KAPITÁNY Ágnes – KAPITÁNY Gábor

2000 *Beszélő házak. Lakásaink szimbolikája, Magyarország, 1990-es évek.* Budapest. Kossuth Kiadó.

2005 *Tárgyak szimbolikája.* Budapest. Új mandátum Kiadó.

KÖSTLIN, Konrad

2004 *Kirakatban élni – lakótelepi élet.* In: Fejős Zoltán, Frazon Zsófia, szerk. Korunk és tárgyaink – elmélet és módszer. Budapest: Néprajzi Múzeum. 114-121.

PELLADNINI-SIMÁNYI Léna

2009 *"Jaj, mama, minek őrzöd ezt a sok kacatot?" A berendezési tárgyakhoz kötődő értékrezsimek változásai.* In: Replika. 62. sz. 197-227.

S. NAGY Katalin

1987 *Lakberendezési szokások.* Budapest. Magvető Könyvkiadó.

VÖRÖS Júlia

2006 *A tárgyak és az idő megzabolázása.* In: Néprajzi Látóhatár XV. évf. 1.-2. sz. 101-118.

Internetes források

<http://www.unideb.hu/portal/hu/node/374> (Letöltés ideje: 2012. november 14.)

<http://www.neprajz.hu/tartalom.php?menu2=68> (Letöltés ideje: 2013. január 5.)